

چارک

چارک، واحدی در انداز‌مگیری **وزن** و **طول** است.

فهرست مندرجات

- ۱- واژه شناسی
- ۲- موارد استعمال
 - ۲.۱- در ابلخانیان
 - ۲.۲- در صفویه
 - ۲.۳- اندازه حفر قلمه
 - ۲.۴- اندازه قیراط
 - ۲.۵- در قلجاریه
 - ۲.۶- در پهلوی
- ۳- قانون انداز‌مگیری
 - ۳.۱- تهیه جداول
- ۴- واحد محلی
 - ۴.۱- در آنزباجین
 - ۴.۲- در چند استن
 - ۴.۳- دستگاه‌های اندازه‌گیری
 - ۴.۴- در کشورهای همسایه
- ۵- فهرست منابع
- ۶- پانویس
- ۷- منبع

واژه شناسی

- واژه چارک، در **پهلوی** به صورت *atrušvātakč* بهرام فرموشی، فرهنگ فارسی به پهلوی، ذیل واژه، تهران ۱۳۵۸ ش.^[۱]
و در بیش‌تر منابع به صورت چاریک^[۲]
محمدحسین‌بن خلف برهان، برهان قطع، ذیل «چاریک»، چاپ محمد معین، تهران ۱۳۶۱ ش.^[۳]
محمد پادشاهین غلام محیی‌الدین شاد، آندراج: فرهنگ جامع فارسی، ذیل «چاریک»، چاپ محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۶۳ ش.^[۴]
ذیل «چاریک»، علی اکبر دهخدا، لغت نامه و چهاریک^[۵]
ذیل «چهاریک»، علی اکبر دهخدا، لغت نامه.^[۶]
محمدعلی داعی‌الاسلام، فرهنگ نظام، ذیل «چهاریک»، چاپ سنگی حیدرآباد، دکن ۱۳۰۵-۱۳۱۸ ش، چاپ افسست تهران ۱۳۶۲-۱۳۶۴ ش. است.
این واژه در دو مفهوم به‌کار رفته است: به معنای یک چهارم هر چیز.^[۷]
محمد پادشاهین غلام محیی‌الدین شاد، آندراج: فرهنگ جامع فارسی، ذیل «چهاریک»، چاپ محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۶۳ ش.^[۸]
محمدعلی داعی‌الاسلام، فرهنگ نظام، ذیل «چهاریک»، چاپ سنگی حیدرآباد، دکن ۱۳۰۵-۱۳۱۸ ش، چاپ افسست تهران ۱۳۶۲-۱۳۶۴ ش.
و به‌عنوان واحد اندازه‌گیری در مقیاس وزن، معادل یک چهارم **مین تیریز** یا ده **سیر** و در مقیاس **طول**، معادل یک چهارم **ذرع** یا چهار گره^[۹]
علی اکبر دهخدا، لغت نامه، ذیل واژه.^[۱۰]
محمد معین، فرهنگ فارسی، ذیل واژه، تهران ۱۳۷۱ ش.^[۱۱]
والتر هینتس، اوزان و مقیاسها در اسلام، ج ۱، ص ۱۱، ترجمه و حواشی غلامرضا وهرام، تهران ۱۳۶۸ ش.^[۱۲]

از مشتقات چارک، چارکه (chârke یا chârake)، چارکی یا چرکه است که برابر است با یک قسمت از چهار قسمت **اَجْر** یا **خشت کامل**.

[۱۲۱] منوچهر ستوده، فرهنگ گیلکی، ذیل «چارکه»، تهران ۱۳۳۲ ش.

[۱۲۲] ابوالحسن دیانت، فرهنگ تاریخی سنجش‌ها و ارزش‌ها، ج ۱، ص ۱۶۹، تبریز ۱۳۶۷ ش.

همچنین چارکی واحدی برای بطری معمولاً شیشه‌ای با گنجایش حدود دوچون (به **روسی**)، واحد اندازه‌گیری حجم معادل ۱۲۵ میلی لیتر؛ چنول) یا پنج **سیر** بوده است. در ترکی این اصطلاح به صورت چیرک eyrek، به معنای یک چهارم **ساعت** یا **سکه**، به کار می‌رفته است. در میان واحدهای اندازه‌گیری باستانی Caratu lba tacaar اشاره شده که یک چهارم **پارسنگ** است (معادل مسافتی که فرد معمولاً در یک ساعت، پیاده طی می‌کند) است.

← در ایلاتیان

در دوران **ایلاتیان** (ح ۶۵۴-۷۵۰) کاهش ارزش **دینار** و **درهم** دگرگونی‌هایی بوجود آورد که به بحران مالی در آن دوره انجامید. **غازان‌خان** (۷۰۳-۶۹۴)، هفتمین پادشاه ایلاتیان، برای رفع مشکل واحد، مسکوکات و مقیاسات را در سرزمینهای تحت فرمانروایی خود یکسان کرد.

به نوشته رشیدالدین فضل‌الله،

[۱۴۱] رشیدالدین فضل‌الله، کتب تاریخ مبارک غازانی: داستان غازان‌خان، ج ۱، ص ۲۸۹، چاپ کارلین، لندن ۱۳۵۸/۱۹۴۰.

غازان دستور داد هر «**مین**» به یک چهارم (به نام چهار یکی) و یک هشتم (به نام نیم چهار یکی) تقسیم شود.

چون این کار از **تبریز** آغاز شد، به آن وزن تبریز می‌گفتند.

[۱۴۲] حسن‌بن حسن فسانی، فارسنامه ناصری، ج ۱، ص ۲۸۶، چاپ منصور رستگار فسائی، تهران ۱۳۶۷ ش.

← در صفویه

در عصر **صفوی** (ح ۹۰۶-۱۱۳۵)، در گزارشهای مالیاتها، از واحدهای اندازه‌گیری نام برده شده و نیز در تذکره الملوک،

[۱۴۳] میرزا سمیعا، تذکره الملوک، ج ۱، ص ۵۱، چاپ محمد دبیر سیاقی، تهران ۱۳۶۸ ش.

از شغل «**رباع**» دارالسلطنه **اصفهان** سخن گفته شده است.

مؤمن استرآبادی، از نویسندگان دوره صفوی، **قیراط** را معادل چهار جو، و حبه را ربع قیراط یعنی چهار یک (یک چهارم) آن، ذکر کرده

[۱۴۴] میرزا سمیعا، تذکره الملوک، ج ۱، ص ۴۱۳، چاپ محمد دبیر سیاقی، تهران ۱۳۶۸ ش.

و در بیان دانق (به فارسی: **دانگ**) آورده که حبه یک هشتم و تسو چهار یک آن است.

[۱۴۵] میرزا سمیعا، تذکره الملوک، ج ۱، ص ۴۱۴، چاپ محمد دبیر سیاقی، تهران ۱۳۶۸ ش.

← اندازه حفر قلمه

محمد یوسف نوری (متوفی ۱۳۰۲) در مفاتیح الارزاق،

[۱۴۶] محمدیوسف نوری، مفاتیح الارزاق، ج ۲، ص ۴۸۲، بیا، کلید در گنجهای گهر، چاپ هوشنگ ساعلو و مهدی قمی‌نژاد، تهران ۱۳۸۱ ش.

در بیان چگونگی کاشت درخت **انگور** در **فارس** از طریق قلمزنی، به حفره‌ای «به عمق یک ذرع و یک چهار یک» اشاره کرده است.

واژه چهار یک، علاوه بر منابع تاریخی، در رسائل اوزان و مقادیر نیز ذکر شده است، از جمله در اوزان المقادیر مجمومین علی حسینی (کتابت در ۱۰۷۷، ۲/۱۴۱۱، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، گ ۴۴ ر، ۴۵ ر-پ، ۵۳ پ)؛ المقادیر و الاوزان (کتابت در قرن یازدهم و دوازدهم؛ ش ۳۴۵۵/۳۱۰ مجلس شورای اسلامی، گ ۴۲۵ ر) و رساله فی معرفه الاقدار و الاوزان و الدنانیر (نسخه ش ۴۶۱۴، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ص ۴۱)، هر دو اثر محمدباقر بن محمدتقی مجلسی؛ و اوزان شرعیه از محمطاهر (نسخه ش ۷۷۰۷، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران).

← اندازه قیراط

حبیب‌الله کاشانی (متوفی ۱۳۴۰)، در توضیح البیان فی تسهیل الاوزان صیرفی به مناسبت ذکر وزن قیراط در **مکه** گفته که وزن آن چهار یک از شش قسمت یک **دینار** بوده است.

[۲۰۱] حبیب‌الله کاشانی، کتاب توضیح البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۱۰۶، چاپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.

[۲۰۲] حبیب‌الله کاشانی، کتاب توضیح البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۸۶-۸۷، چاپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.

[۲۰۳] حبیب‌الله کاشانی، کتاب توضیح البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۳۵۵-۳۵۶، چاپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.

[۲۰۴] حبیب‌الله کاشانی، کتاب توضیح البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۳۸۰، چاپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.

[۲۰۵] حبیب‌الله کاشانی، کتاب توضیح البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۴۲۵، چاپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.

← در قاجاریه

بولر، سر تپ دربار **ناصرالدین‌شاه**، در **سفرنامه** خود

[۲۵۱] الکساندر بولر، سفرنامه بولر: جغرافیای رشت و مازندران، ج ۱، ص ۶۸، چاپ علی‌اکبر خدایرست، تهران ۱۳۵۶ ش.

به یک **کشتی** در **جزیره** اشاره کرده که در آن پنج عراده توپ وجود داشته و وزن گلوله‌های آنها یک چار یک بوده است.

طیب مخصوص ناصرالدین‌شاه، نیز در سفرنامه خود واحدهای وزن، مقیاس و سکه را توضیح داده است.

او در باره واحد مخصوص بارهای سنگین به «**من**» اشاره کرده که در تهران من تبریز رایج بوده و به چهار چارک تقسیم می‌شده و هر چارک برابر ده سیر بوده است.

[۲۵۲] الکساندر بولر، سفرنامه بولر: جغرافیای رشت و مازندران، ج ۱، ص ۳۷۲، چاپ علی‌اکبر خدایرست، تهران ۱۳۵۶ ش.

وی برای اندازه‌گیری طول، به واحد ذرع یا آرشین اشاره کرده و گفته است هر ذرع به چهار چارک و هر چارک به هشت گره تقسیم می‌شود. [\[۱۷۱\]](#) الکساندر بولر، سفرنامه بهلر: جغرافیای رشت و مازندران، ج ۱، ص ۳۷۲، چپ علی‌اکبر خداپرست، تهران ۱۳۵۶ ش.

← در پهلوی

رابینو نیز که در ۱۳۲۴-۱۳۳۰ در [گیلان](#) به‌سر می‌برده، به اوزان و مقادیر مورد استفاده در گیلان اشاره کرده است. مثلاً، در اسالم وزن یک چارکه برابر بیست من، در رودبار یک من طارم (پنج چارکی) مساوی ۱۱۴ من شاه، در موازی (از نواحی گیلان) یک من شاه برابر با چهار چارک و در رحمت‌آباد یک من پنج چارکی برابر با ۱۱۴ من شاه بوده است.

قائم‌مقامی

[\[۱۷۱\]](#) جهانگیر قائم‌مقامی، «اوزان و مقادیر قدیم ایران»، ج ۱، ص ۱۶۹، در مجله بررسی‌های تاریخی، سال ۳، ش ۲ (خرداد - تیر ۱۳۴۷).
در توضیح واحدهای وزن و طول در ایران پیش از تصویب قانون یکسان‌سازی واحدها، به نوعی مقیاس طول به نام ذرع شاهی اشاره کرده که برابر با دو نیم ذرع یا چهار چارک بوده است.
او (قائم‌مقامی، ص ۱۷۰) یادآور شده که برای مایعیت واحد اندازه‌گیری وجود نداشته و مایعیت را با واحد «من» وزن می‌کردند.

قانون اندازه‌گیری

برطبق قانونی که در ۱۸ دی ۱۳۱۱ به تصویب [مجلس](#) رسید، در پنج ماده استفاده از اوزان قدیمی ممنوع و مقررات آن [منسوخ](#) گردید. در این تصویب‌نامه اجرای قانون جدید بر عهده مؤسسه استاندارد گذاشته و مقرر شد این مؤسسه دستگاه متری یک را برای اندازه‌گیریها به کار برد و به میزان کردن ترازوها، قیانه‌ها و باسکولها و تصحیح وزنه‌ها و پیمانها بر مبنای واحدهای جدید اقدام کند.
[\[۱۷۱\]](#) رضا شاکری، دنیای مقیاسات: شامل آحادسنجش و روشهای تبدیل مقیاس سیستم‌های مختلف، ج ۱، ص ۲۴-۲۵، تهران (۱۳۵۹) ش.)

← تهیه جداول

چون واحدهای اندازه‌گیری قدیمی در خیلی از شهرها و روستاها مرسوم بود، برای تبدیل واحدهای قدیمی به واحدهای رسمی جدولهایی تهیه گردید.
[\[۱۷۱\]](#) رضا شاکری، دنیای مقیاسات: شامل آحادسنجش و روشهای تبدیل مقیاس سیستم‌های مختلف، ج ۱، ص ۲۵، تهران (۱۳۵۹) ش.)

در جدول تبدیل واحد طول قدیم به واحد طول رسمی، چارک به عنوان واحد اندازه‌گیری طول، برابر ۰٫۲۶ متر، آورده شده و در جدول کلی مقیاسات سابق با اضعاف و اجزاء، چارک جزئی برابر ۱۴ ذرع در واحد طول ذکر شده است.
[\[۱۷۱\]](#) رضا شاکری، دنیای مقیاسات: شامل آحادسنجش و روشهای تبدیل مقیاس سیستم‌های مختلف، ج ۱، ص ۲۷، تهران (۱۳۵۹) ش.)

واحد محلی

بر اساس آمارگیری [مرکز آمار ایران](#) از روستاهای نمونه، در دهه ۱۳۵۰ ش هنوز واحدهای محلی وزن و سطح به‌کار می‌رفت، چنان‌که در دهستان میانده، از بخش طوالش دولا ب شهرستان طوالش، چارکه واحدی برابر یک [کیلوگرم](#) بود.
[\[۱۷۱\]](#) واحدهای محلی وزن و سطح در ایران، تهران: مرکز آمار ایران، ج ۱، ص ۱۹، ۱۳۵۳ ش.

در دهستانهای اسالم بخش حومه طوالش و پرمسر از بخش طوالش دولا ب شهرستان طوالش، چارکه واحد محلی سطح بود.
در دهستان اسالم، این واحد حدود ۰٫۲۰-۰٫۲۵ هکتار و در دهستان پرمسر برابر یک هکتار بود.

[\[۱۷۱\]](#) واحدهای محلی وزن و سطح در ایران، تهران: مرکز آمار ایران، ج ۱، ص ۲۰۷-۲۰۸، ۱۳۵۳ ش.

[\[۱۷۱\]](#) ابوالحسن دیانت، فرهنگ تاریخی سنجش‌ها و ارزش‌ها، ج ۱، ص ۱۷۰، تبریز ۱۳۶۷ ش.

← در آذربایجان

سازمان برنامه و بودجه استان آذربایجان غربی در آمارگیری واحدهای محلی وزن و سطح در این استان، طی دهه ۱۳۶۰ ش، به واحد «چارک طنلب» به عنوان واحد محلی سطح اشاره کرده که در چند دهستان استفاده می‌شده و مقدار آن برابر ۱۱۵۶٫۰ ر هکتار بوده است.

[\[۱۷۱\]](#) واحدهای محلی وزن و سطح: آذربایجان غربی، رومیه: سازمان برنامه و بودجه استان آذربایجان غربی، ج ۱، ص ۱۸، ۱۳۶۶ ش.

[\[۱۷۱\]](#) واحدهای محلی وزن و سطح: آذربایجان غربی، رومیه: سازمان برنامه و بودجه استان آذربایجان غربی، ج ۱، ص ۲۰، ۱۳۶۶ ش.

← در چند استان

در برخی شهرستانها و روستاها هنوز از چارک به عنوان واحد اندازه‌گیری استفاده می‌شود: در استان [ایلام](#)، واحد چارک برابر ده سیر یا ۷۵۰ گرم است

- [۱۷۱] ایرج افشار سیستانی، ایلام و تمدن دیرینه آن، ج ۱، ص ۴۴۳، تهران ۱۳۷۲ ش.
- در **سیستان و بلوچستان**، به عنوان واحد وزن، نیم چارک برابر با سه کیلاس یعنی ۱۵۰ گرم و معادل دو سیر تبریز و چارک برابر شش کیلاس یعنی سیصد گرم و معادل چهار سیر تبریز و به عنوان واحد طول چارک برابر ۱۴ است، یعنی ۱۳۷۵ سانتیمتر
- [۱۷۲] ایرج افشار سیستانی، بلوچستان و تمدن دیرینه آن، ج ۱، ص ۳۹۸، تهران ۱۳۷۱ ش.
- در استان **بوشهر**، چارک برابر یک کیلو و هفت منقل، یعنی ۱۰۳۲٫۹۲ گرم است
- [۱۷۳] ایرج افشار سیستانی، نگاهی به بوشهر: مجموعه‌ای از اوضاع تاریخی، ج ۲، ص ۶۶۳، جغرافیایی و اجتماعی و اقتصادی استان بوشهر، تهران ۱۳۶۹ ش.
- در **خوزستان**، چارک برابر ۷۵۰ گرم
- [۱۷۴] ایرج افشار سیستانی، خوزستان و تمدن دیرینه آن، ج ۲، ص ۸۱۲، تهران ۱۳۷۳ ش.
- و در **شیراز** چارک برابر ۱۴ من شیراز، یعنی برابر ۱۸۰ منقل است.
- [۱۷۵] علی سامی، شیراز: شهر جاویدان، ج ۱، ص ۶۲۴، شیراز ۱۳۶۳ ش.

← دستگاه‌های اندازه گیری

حتی در منابع جدید نیز، چارک معادل quarter در دستگاه‌های اندازه‌گیری **انگلیسی** و **امریکایی** در نظر گرفته شده است.

- [۱۷۶] "quarter"، محمد رضا محمدی‌فر، ذیل "charak"، فرهنگ یکاهای اندازه‌گیری، کرج ۱۳۷۶ ش.
- [۱۷۷] نمادها و ثابت‌های بنیادی فیزیک، ص ۲۴، کمیته‌ها، یکاه‌ها، نمادها و ثابت‌های بنیادی فیزیک، ترجمه صمد فرخی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۳ ش.
- [۱۷۸] نمادها و ثابت‌های بنیادی فیزیک، ص ۳۳، کمیته‌ها، یکاه‌ها، نمادها و ثابت‌های بنیادی فیزیک، ترجمه صمد فرخی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۳ ش.

← در کشورهای همسایه

- چارک در **افغانستان**، **عراق** و بعضی کشورهای اسلامی دیگر نیز به عنوان واحد وزن به‌کار می‌رود.
- [۱۷۹] کاظم مرتضی عسکری، «قاموس اصطلاحات الاوزان و المقاییس فی الاسلام»، ج ۱، ص ۲۶، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده الهیات، دانشگاه تهران، ۱۳۵۲-۱۳۵۳ ش.
- چارک در **بغداد** معادل یک چهارم «من بغداد» و برابر شش کیلوگرم و در افغانستان برابر ۶۰۴، ۱۷۶ گرم است.
- [۱۸۰] ابوالحسن دیانت، فرهنگ تاریخی سنجش‌ها و ارزش‌ها، ج ۱، ص ۱۶۹، تبریز ۱۳۶۷ ش.

فهرست منابع

- (۱) ایرج افشار سیستانی، ایلام و تمدن دیرینه آن، تهران ۱۳۷۲ ش.
- (۲) ایرج افشار سیستانی، بلوچستان و تمدن دیرینه آن، تهران ۱۳۷۱ ش.
- (۳) ایرج افشار سیستانی، خوزستان و تمدن دیرینه آن، تهران ۱۳۷۳ ش.
- (۴) ایرج افشار سیستانی، نگاهی به بوشهر: مجموعه‌ای از اوضاع تاریخی، جغرافیایی و اجتماعی و اقتصادی استان بوشهر، تهران ۱۳۶۹ ش.
- (۵) محمد حسین خلیف برهان، برهان قاطع، چپ محمد معین، تهران ۱۳۶۱ ش.
- (۶) الکساندر بولر، سفرنامه بهار: جغرافیای رشت و مازندران، چپ علی‌اکبر خدایرست، تهران ۱۳۵۶ ش.
- (۷) یاکوب انوارد پولاک، سفرنامه پولاک، ترجمه کیکاوس جهانداری، تهران ۱۳۶۱ ش.
- (۸) محمد علی داعی‌الاسلام، فرهنگ نظام، چپ سنگی حیدرآباد، دکن ۱۳۰۵-۱۳۱۸ ش، چپ افسر تهران ۱۳۶۲-۱۳۶۴ ش.
- (۹) علی اکبر دهخدا، لغت‌نامه.
- (۱۰) ابوالحسن دیانت، فرهنگ تاریخی سنجش‌ها و ارزش‌ها، تبریز ۱۳۶۷ ش.
- (۱۱) رشیدالدین فضل‌الله، کتب تاریخ مبارک غازانی: داستان غازان‌خان، چپ کارلین، لندن ۱۹۴۰/۱۳۵۸.
- (۱۲) علی سامی، شیراز: شهر جاویدان، شیراز ۱۳۶۳ ش.
- (۱۳) منوچهر ستوده، فرهنگ گیلکی، تهران ۱۳۳۲ ش.
- (۱۴) محمد پادشاهین غلام محیی‌الدین شاد، آنندراج: فرهنگ جامع فارسی، چپ محمد دبیر سیاقی، تهران ۱۳۶۳ ش.
- (۱۵) رضا شاکری، دنیای مقیاسات: شامل آحادسنجش و روش‌های تبدیل مقیاس سیستم‌های مختلف، تهران (۱۳۵۹ ش).
- (۱۶) کاظم مرتضی عسکری، «قاموس اصطلاحات الاوزان و المقاییس فی الاسلام»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده الهیات، دانشگاه تهران، ۱۳۵۲-۱۳۵۳ ش.
- (۱۷) بهرام فرموشی، فرهنگ فارسی به پهلوی، تهران ۱۳۵۸ ش.
- (۱۸) حسن بن حسن فسائی، فارسنامه ناصری، چپ منصور رستگار فسائی، تهران ۱۳۶۷ ش.
- (۱۹) جهانگیر قائم‌مقامی، «اوزان و مقادیر قدیم ایران»، در مجله بررسی‌های تاریخی، سال ۳، ش ۲ (خرداد - تیر ۱۳۴۷).
- (۲۰) حبیب‌الله علی مدد کاشانی، کتب توضیح‌البیان فی تسهیل الاوزان، چپ محمدشرف، قم ۱۴۰۴.
- (۲۱) کمیته‌ها، یکاه‌ها، نمادها و ثابت‌های بنیادی فیزیک، ترجمه صمد فرخی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۳ ش.
- (۲۲) محمد رضا محمدی‌فر، فرهنگ یکاهای اندازه‌گیری، کرج ۱۳۷۶ ش.
- (۲۳) محمد معین، فرهنگ فارسی، تهران ۱۳۷۱ ش.
- (۲۴) محمد مؤمن‌بن علی مؤمن استرآبادی، رساله مقداریه، چپ تقی بییش، در فرهنگ ایران زمین، (۱۳۴۱ ش).
- (۲۵) میرزا سمیع‌ا، تنکرة الملوك، چپ محمد دبیر سیاقی، تهران ۱۳۶۸ ش.
- (۲۶) محمدیوسف نوری، مفاتیح الارزاق، با، کلید در گنجهای گهر، چپ هوشنگ ساعدلو و مهدی قمی‌نژاد، تهران ۱۳۸۱ ش.
- (۲۷) واحدهای محلی وزن و سطح: آذربایجان غربی، رومیه: سازمان برنامه و بودجه استان آذربایجان غربی، ۱۳۶۶ ش.
- (۲۸) واحدهای محلی وزن و سطح در ایران، تهران: مرکز آمار ایران، ۱۳۵۳ ش.
- (۲۹) والتر هینتس، اوزان و مقیاسها در اسلام، ترجمه و حواشی غلامرضا وهرام، تهران ۱۳۶۸ ش؛

۱. ↑ بهرام فرموشی، فرهنگ فارسی به پهلوی، ذیل واژه، تهران ۱۳۵۸ ش.
۲. ↑ محمدحسین‌بن خلف برهان، برهان قاطع، ذیل «چاریک»، چپ محمد معین، تهران ۱۳۶۱ ش.
۳. ↑ محمد پادشاهین غلام محیی‌الدین شاد، آندراج: فرهنگ جامع فارسی، ذیل «چاریک»، چپ محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۶۳ ش.
۴. ↑ ذیل «چاریک»، علی اکبر دهخدا، لغت نامه.
۵. ↑ ذیل «چهاریک»، علی اکبر دهخدا، لغت نامه.
۶. ↑ محمدعلی داعی‌الاسلام، فرهنگ نظام، ذیل «چهاریک»، چپ سنگی حیدرآباد، دکن ۱۳۰۵-۱۳۱۸ ش، چپ افست تهران ۱۳۶۲-۱۳۶۴ ش.
۷. ↑ محمد پادشاهین غلام محیی‌الدین شاد، آندراج: فرهنگ جامع فارسی، ذیل «چهاریک»، چپ محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۶۳ ش.
۸. ↑ محمدعلی داعی‌الاسلام، فرهنگ نظام، ذیل «چهاریک»، چپ سنگی حیدرآباد، دکن ۱۳۰۵-۱۳۱۸ ش، چپ افست تهران ۱۳۶۲-۱۳۶۴ ش.
۹. ↑ علی اکبر دهخدا، لغت نامه، ذیل واژه.
۱۰. ↑ محمد معین، فرهنگ فارسی، ذیل واژه، تهران ۱۳۷۱ ش.
۱۱. ↑ والتر هینتس، اوزان و مقیاسها در اسلام، ج ۱، ص ۱۱، ترجمه و حواشی غلامرضا ورهرام، تهران ۱۳۶۸ ش.
۱۲. ↑ منوچهر ستوده، فرهنگ گلیکی، ذیل «چارک»، تهران ۱۳۳۲ ش.
۱۳. ↑ ابوالحسن دیانت، فرهنگ تاریخی سنجش‌ها و ارزش‌ها، ج ۱، ص ۱۶۹، تبریز ۱۳۶۷ ش.
۱۴. ↑ رشیدالدین فضل‌الله، کتب تاریخ مبارک غازانی: داستان غازان‌خان، ج ۱، ص ۲۸۹، چپ کارلین، لندن ۱۳۵۸/۱۹۴۰.
۱۵. ↑ حسن‌بن حسن فسانی، فارسنامه ناصری، ج ۱، ص ۲۸۶، چپ منصور رستگار فسائی، تهران ۱۳۶۷ ش.
۱۶. ↑ میرزا سمیعا، تذکره الملوک، ج ۱، ص ۵۱، چپ محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۶۸ ش.
۱۷. ↑ میرزا سمیعا، تذکره الملوک، ج ۱، ص ۴۱۳، چپ محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۶۸ ش.
۱۸. ↑ میرزا سمیعا، تذکره الملوک، ج ۱، ص ۴۱۴، چپ محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۶۸ ش.
۱۹. ↑ محمدیوسف نوری، مفاتیح الارزاق، ج ۲، ص ۴۸۲، با، کلید در گنجهای گهر، چپ هوشنگ ساعلو و مهدی قمی‌نژاد، تهران ۱۳۸۱ ش.
۲۰. ↑ حبیب‌الله‌بن علی مدد کاشانی، کتب توضیح‌البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۱۰۶، چپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.
۲۱. ↑ حبیب‌الله‌بن علی مدد کاشانی، کتب توضیح‌البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۸۶-۸۷، چپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.
۲۲. ↑ حبیب‌الله‌بن علی مدد کاشانی، کتب توضیح‌البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۳۵۵-۳۵۶، چپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.
۲۳. ↑ حبیب‌الله‌بن علی مدد کاشانی، کتب توضیح‌البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۳۸۰، چپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.
۲۴. ↑ حبیب‌الله‌بن علی مدد کاشانی، کتب توضیح‌البیان فی تسهیل الاوزان، ج ۱، ص ۴۲۵، چپ محمدشریف، قم ۱۴۰۴.
۲۵. ↑ الکساندر بولر، سفرنامه بهلر: جغرافیای رشت و مازندران، ج ۱، ص ۶۸، چپ علی‌اکبر خداپرست، تهران ۱۳۵۶ ش.
۲۶. ↑ الکساندر بولر، سفرنامه بهلر: جغرافیای رشت و مازندران، ج ۱، ص ۳۷۲، چپ علی‌اکبر خداپرست، تهران ۱۳۵۶ ش.
۲۷. ↑ الکساندر بولر، سفرنامه بهلر: جغرافیای رشت و مازندران، ج ۱، ص ۳۷۲، چپ علی‌اکبر خداپرست، تهران ۱۳۵۶ ش.
۲۸. ↑ جهانگیر قائم‌مقامی، «اوزان و مقادیر قدیم ایران»، ج ۱، ص ۱۶۹، در مجله بررسی‌های تاریخی، سال ۳، ش ۲ (خرداد - تیر ۱۳۴۷).
۲۹. ↑ رضا شاکری، دنیای مقیاسات: شامل آحادسنجش و روشهای تبدیل مقیاس سیستم‌های مختلف، ج ۱، ص ۲۴-۲۵، تهران (۱۳۵۹) ش.
۳۰. ↑ رضا شاکری، دنیای مقیاسات: شامل آحادسنجش و روشهای تبدیل مقیاس سیستم‌های مختلف، ج ۱، ص ۲۵، تهران (۱۳۵۹) ش.
۳۱. ↑ رضا شاکری، دنیای مقیاسات: شامل آحادسنجش و روشهای تبدیل مقیاس سیستم‌های مختلف، ج ۱، ص ۲۷، تهران (۱۳۵۹) ش.
۳۲. ↑ واحدهای محلی وزن و سطح در ایران، تهران: مرکز آمار ایران، ج ۱، ص ۱۹، ۱۳۵۳ ش.
۳۳. ↑ واحدهای محلی وزن و سطح در ایران، تهران: مرکز آمار ایران، ج ۱، ص ۲۰۷-۲۰۸، ۱۳۵۳ ش.
۳۴. ↑ ابوالحسن دیانت، فرهنگ تاریخی سنجش‌ها و ارزش‌ها، ج ۱، ص ۱۷۰، تبریز ۱۳۶۷ ش.
۳۵. ↑ واحدهای محلی وزن و سطح: آذربایجان غربی، رومیه: سازمان برنامه و بودجه استان آذربایجان غربی، ج ۱، ص ۱۸، ۱۳۶۶ ش.
۳۶. ↑ واحدهای محلی وزن و سطح: آذربایجان غربی، رومیه: سازمان برنامه و بودجه استان آذربایجان غربی، ج ۱، ص ۲۰، ۱۳۶۶ ش.
۳۷. ↑ ایرج افشار سیستانی، ایلام و تمدن دیرینه آن، ج ۱، ص ۴۴۳، تهران ۱۳۷۲ ش.
۳۸. ↑ ایرج افشار سیستانی، بلوچستان و تمدن دیرینه آن، ج ۱، ص ۳۹۸، تهران ۱۳۷۱ ش.
۳۹. ↑ ایرج افشار سیستانی، نگاهی به بوشهر: مجموعه‌ای از اوضاع تاریخی، ج ۲، ص ۶۶۳، جغرافیایی و اجتماعی و اقتصادی استان بوشهر، تهران ۱۳۶۹ ش.
۴۰. ↑ ایرج افشار سیستانی، خوزستان و تمدن دیرینه آن، ج ۲، ص ۸۱۲، تهران ۱۳۷۳ ش.
۴۱. ↑ علی سلمی، شیراز: شهر جاویدان، ج ۱، ص ۶۲۴، شیراز ۱۳۶۳ ش.
۴۲. ↑ "quarter"، محمدرضا محمدی‌فر، ذیل "charak"، فرهنگ یک‌های انداز مگیری، کرج ۱۳۷۶ ش.
۴۳. ↑ نمادها و ثابتهای بنیادی فیزیک، ص ۲۴، کمیته‌ها، یکاها، نمادها و ثابتهای بنیادی فیزیک، ترجمه صمد فرخی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۳ ش.
۴۴. ↑ نمادها و ثابتهای بنیادی فیزیک، ص ۳۳، کمیته‌ها، یکاها، نمادها و ثابتهای بنیادی فیزیک، ترجمه صمد فرخی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۳ ش.
۴۵. ↑ کاظم مرتضی‌عسکری، «قاموس اصطلاحات الاوزان و المقایس فی الاسلام»، ج ۱، ص ۲۶، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده الهیات، دانشگاه تهران، ۱۳۵۲-۱۳۵۳ ش.
۴۶. ↑ ابوالحسن دیانت، فرهنگ تاریخی سنجش‌ها و ارزش‌ها، ج ۱، ص ۱۶۹، تبریز ۱۳۶۷ ش.

منبع

دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دائرة المعارف اسلامی، برگزفته از مقاله «چارک»، شمار ۵۳۵۹. فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، جلد ۳ صفحه ۱۶۳

